

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Антіпіної І.О.

«Музично-хорова освіта Сіверського краю в контексті української мистецької традиції кінця ХХ – початку ХХІ століття»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія»

Актуальність теми дослідження Інни Олександрівни Антіпіної закладена вже у самій її назві. Постановка нової дослідницької проблематики виокремила актуальність представленого у роботі регіонального дискурсу у мистецько-освітніх процесах минулого, зокрема, у представленні актуальності і різноаспектності взаємодії центральних і периферійних осередків культури.

Постановка у роботі нової проблематики потребувала від дисертантки не тільки вибору достовірних для її вирішення джерел, але й пошуку відповідної наукової методології, яка б уможливила інтерпретувати знакові явища у історії хорового мистецтва певного культурного ареалу, з'ясувати і осмислити цінність їх окремих культурних традицій, дослідити національний культурний простір крізь призму автономних мистецьких моделей. Актуальність теми обумовлюється тим культурним, ідеологічним і політичним значенням, якого набуває музично-хорова освіта Сіверського краю кінця ХХ-початку ХХІ століття в часи масштабних соціально-політичних зрушень. Процес аналізу і вивчення дисертанткою творчості мистецького доробку, що був накопичений в окремих містах та невеликих селищах, дає можливість об'єктивно оцінити створені тут музично-культурні надбання минулого, по-дослідницьки підійти до вивчення їхньої сутності, характеру та шляхів розв'язання проблем, що вже стали типовими для різних регіонів у певні історичні періоди, однак, не втратили актуальності на тодішньому сучасному етапі життя цих громад.

Дисертаційна робота є змістовним та багатовекторним дослідженням явища хорової освіти в певному регіоні України. Автор вивчає історію, процес формування та розвитку Чернігівської хорової школи. В роботі аналізуються передумови виникнення цього освітянського осередку та фактори, що мали вплив на формування самобутності музичної культури зазначеного регіону.

І.О.Антіпіна – не перший дослідник, що звертає свою увагу на особливості хорового життя українських глибинок зазначеного у роботі періоду. Останніми роками процес зацікавленості до вивчення і теоретичного осмислення історичного зрізу хорових тенденцій різних регіонів України зростає. Однак, дане дисертаційне дослідження суттєво розширює пограниччя для вивчення теми, представляє суттєво поглиблений авторський дослідницький пошук і здійснює вдалу спробу наукового осмислення матеріалу. Дослідниця вивчає специфіку хорового мистецтва досить цікавого за своїми історичними характеристиками та традиціями Сіверського краю:

- досліджується вплив на його хорову освіту представників інших хорових шкіл України, що виокремлюються своїм яскравим самобутнім наповненням;
- представлено роботу осередків професійної хорової освіти регіону;
- запропоновано перелік основних аматорських та професійних колективів, обґрунтовано їх вплив та значення у період відродження та формування нового хорового мистецького простору України;
- досліджено і проаналізовано значення проведення місцевих, регіональних хорових конкурсів, фестивалів, асамблей Сіверщини як важливої складової культурно-мистецьких традицій краю.

Робота містить власний авторський підхід до вивчення, інтегрованого пізнання і цілісного узагальнення різноманітних аспектів феномену музично-хорового життя краю. Йдеться і про авторське ґрунтовне дослідження та, водночас, і про його об'ємний науковий аналіз.

Дисертація логічно і послідовно, в кращих традиціях наукового теоретизування, викладає та аналізує теоретичний і емпіричний матеріал. Зазначимо, що заявлені аспекти дослідження розкриті послідовно та аргументовано, дають розуміння власного, авторського підходу дисертантки до дослідження. Ґрунтовний аналіз об'єкту дослідження дав можливість І. О. Антіпіній віднайти сучасну методологію теоретичних пошуків у царині своєрідностей і особливостей досліджуваного нею хорового мистецтва Сіверщини.

Авторка на високому науково-теоретичному рівні опрацювала багатоманітний міждисциплінарний матеріал і запропонувала власне бачення низки принципово-важливих проблем. Окрім того, І. О. Антіпіна виконала у зазначеному аспекті дослідження історичних передумов формування традицій музично-хорової освіти України, опрацювала вагомий обсяг необхідної наукової літератури та архівних джерел, пов'язаних з проблематикою дослідження, виявила характерні риси музично-хорових традицій Сіверщини та визначити процес їх впливу на мистецьку освіту регіону. Все це дало змогу виявити зв'язки Сіверської хорової освіти з музичними традиціями в інших сусідніх регіонах в цій галузі, визначити місце і роль загальноосвітніх, спеціалізованих музичних навчальних закладів у системі професійної музичної освіти краю та відтворити маловідомі сторінки мистецького життя цього краю.

Важливим є представлення обґрунтованої авторської позиції щодо введення у науковий словник мистецтвознавчої культурології терміну «Культоцид» як характеристики для означення результату подій культурного характеру в час перебігу певних історичних моментів. Термін створено внаслідок аналізу та переосмислення авторкою історичного процесу формування та розвитку української освіти та культури, війн та реформаційних процесів в уряді, жахить останньої українсько-російської війни, а також впливу на життя соціокультурного середовища карантину під час пандемії коронавірусу 2020-2023 років. Цей важливий підсумок набуває

особливої актуальності у наш час і є важливим визначенням новизни даного дисертаційного дослідження.

Заявлені аспекти дисертаційного дослідження розкриті послідовно та аргументовано і дають повне уявлення про мистецький простір України кінця ХХ – початку ХХІ століття в його регіональному аспекті. Дослідження є музично-хорова освіта Сіверщини, процес її розвитку, становлення та вплив на діяльність професійних та аматорських колективів регіону, що виступає предметом, здійснено в повному обсязі. Мета дослідження, яка полягає у визначенні традицій хорової освіти регіону та з'ясуванні рівня їх впливу на загальномистецький простір України викладена у висновках.

Результати досліджень були зафіксовані у 4 статтях в наукових фахових вітчизняних та закордонних виданнях. Також матеріали дослідження були представлені у доповідях на 9 Всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів та висновків. Перший та другий розділи складається з двох підрозділів, третій – з трьох. Обсяг дисертації становить 198 сторінок, з них 146 основного тексту, 6,3 авторських аркушів. У списку використаної літератури та джерел 339 позицій. У додатках вміщено перелік колективів, творчу діяльність та репертуар яких було проаналізовано в рамках дисертаційного дослідження (Додаток А), матеріали з архіву родини Антіпіних (додаток Б).

Наукова новизна дослідження полягає у концептуалізації музично-хорової освіти Сіверського краю як провідного формотворчого чинника регіонального та всеукраїнського мистецького простору періоду незалежності. В дисертаційному дослідженні вперше в українському науковому просторі створюється цілісне теоретичне уявлення про історично зумовлені структурні та семантичні риси музично-хорової освіти Сіверщини, тобто створюються передумови для розбудови єдиної теорії регіональної музичної культури. В рамках дослідження вперше здійснюється повноцінний

аналізу діяльності всіх хорових колективів регіону, як народних аматорських колективів регіону з метою визначення регіональних особливостей хорового виконавства. Наукове дослідження практичної складової професійної підготовки диригента-хормейстера на усіх етапах музично-хорової освіти дозволяє визначити основні вектори професійної підготовки митця. Історичний аналіз передумов становлення традицій музично-хорової освіти Сіверщини, дозволяє виявити закономірності та рівень впливу культурної політики держави на мистецький простір. У дисертації набуло подальшого розвитку вивчення характерних рис чернігівської хорової школи, рівня його впливу на формування українського мистецького простору означеного періоду. Вплив київської, харківської, одеської та львівських шкіл, інтегрований в давні духовні традиції Сіверського краю став важливими чинником в процесі формування сучасних освітніх та фестивальних традицій регіону. Виявлено, що найбільший вплив на формування традицій музично-хорової освіти Сіверського краю мали духовні заклади, зокрема монастирі, та діючі при них церковно-приходські школи, які заклали підвалини професійної хорової освіти краю. Сьогодні ці традиції активно відроджуються завдяки децентралізації освіти, відсутності регламентованого репертуару, фестивалям духовної музики. Також, в науковому дослідженні пропонується новий цілісний підхід до процесу дослідження музично-хорової освіти, з огляду на всі ланки функціонування хорового виконавства, зокрема у діяльності гуртків при середніх та вищих навчальних закладах. Важливо, що в науковій розвідці вперше досліджено вплив культурної політики держави на освітній процес в мистецьких школах. Вперше в науковому просторі було здійснено вивчення впливу карантинних обмежень та інших суспільних потрясінь на музично-хоровий навчальний процес.

Результати дисертаційного дослідження можна використовувати при складанні курсів з профільних хорових дисциплін, а з огляду на початок процесу переосмислення сучасної реальності будуть корисні директорам та

художнім керівникам творчих колективів, івент-менеджерам та музичним критикам.

Зауваження до дисертації.

1. З практичної точки зору, дослідження нормативно-правових актів, які більшим чином, ніж це зазначено в дисертації, регулюють культурно-мистецький та навчальний процес виконано недостатньо з огляду на велику кількість програм, реформ, законів та інших документів.

Наведений недолік аж ніяк не впливає на позитивну оцінку дисертації. Зауваження можуть бути предметом подальших досліджень автора.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Вважаю, що дисертація Антіпіної І. О. є завершеною науковою працею, яка містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про її структурованість, актуальність на практичну значущість.

Вважаю, що Антіпіна І. заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

**Кандидат мистецтвознавства,
професор кафедри хорового
диригування**

**Пучко- Колесник
Юлія Віталіївна**